

Säärni Sämmiliih kirhoost -haavâ loppâimmeelpalvâlusâst Turku tuámukirhoost 8.5.2025

Jukka Keskitalo:

Taan immeelpalvâlus evangeliumtekstâ muštâl, maht Jeesus algättij almos tooimâs Nasaret synagogast luhâmáin Jesaja kirjeest noonâ profetiaallii saavâ vuoigâlâšvuodâst. Luukas evangelium 4. lovvoost, kulloop.

Heidi Eriksen lohâ evangeliumteevstâ (Luukas 4:16-21) tavesämikielân.

Jukka Keskitalo:

Mij lep taan meesust Sämmiliih kirhoost -haavâ ooleest. Haavâ vuáđđun lii lamaš teologisâš jurdâččemvyehi, mast tiáduvvvojeh kulmâ ääši: 1. Haavijn kollim, 2. Skeeŋkâi juhлом, já 3) Epivuoigâlâšvuodâi nubásmitem. Taah teemah láá mieldi meid taan meesust.

Haavijn kollim uáivild tom, ete mij halijdep rehelávt keččâđ, ete magareh häävih kirho já sämmilij koskâvuodâst láá historjást lamaš já magareh láá ain. Ohtâ äšši, mii lii kuáddám uáli jienâlis havvijd sämmilij siälun, lii sämmilij haavdij lekkâm nälibiologâlij tutkâmušâi keežild. Oulu pispekode tuámukapittâl miedâi ive 1934 Helsig ollâopâttuv anatomia lájádâs pivdemân já adelij love lekkâđ haavdijd maangâin paaihijn Säämist.

Ive 2022 macâttuvvojii ohtsis 172 uámikkâs täávtih já toh hävdiduvvojii paihijd, main toh lijji koivum. Heidi, tun lah tuáhtár, kote lah meddâl Ucjuvvâst já lah sämmilii psykososiaallii torjuu ohtâduv Uuvjâ jođetteijee. Tun lijjih pääihi alne, ko uámikkâsâi täávtih hävdiduvvojii tuu päikkiservikode Ucjuv Pase Ulriik hävdienâmân. Magareh jurduuh tábâhtus pajedij tust já magarijn haavijn taa lii koččâmuš? Maht häävih uáinojeh já vaigutteh ain?

Heidi Eriksen:

Seremonia lâi muččâđ já puoh aášijn kuulâi, ete äšši lâi kiedâvuššum huolâlávt já kunnijâttee vuovvijn. Tot lâi tehálâš tilâlâšvuotâ, mii pajedij ennuv tobdoid. Vuossâmužžân pajanij hiámáskem já epiosko, ete miinii tágárijd lii tábâhtum. Talle meid vaje já soro, heppâdvuotâ-uv tast, ete mii madâráahui já -äijihij haavdijd já siämmást mii lijji hiápâšâm tondiet, ete mij ovdâstijm vyeleeb nääli. Raddeest tubdui hirmâđ luis tiáddu. Já taat puoh lâi vala tábâhtum ulmuid, kiäid mij tuubdâim. Tast ij lah nuuvt hirmâđ kuhes äigi.

Lâi tehálâš kuullâđ saanijd katâmâš, šalligâššâm, puástutaho já addâgâsân áánnum. Taah säänih adeli saje puoh tobdoid. Toh meid adeli saanijd siärvuslii nuáđán, ärbínuáđán - toh uáinimettum nuáđih, moh čiähádâteh normaalvuotân, jurduuh, ahevis vuáttâmušah, traumah, moh ain uáinojeh ulmui vuovvijn sárnuđ já orrood já juátkih sirdâšum suhâpuolvâst nuubân. Siärvusijn taah häävih sättih oinud maangâlágán illávajemin, epiluáttâmužžân já siärvusij cuovkkânmin. Siärvusijn pyehtih leđe ulmuuh, kiäh kyeddih ahevis vuáttâmušâid, kiäh kyeddih traumaid, kiäi eellim siävñániteh traumamuštoh já reaktioh. Pyehtih uuccâđ sujâlijd haavdij kuáivum konkreetlii olášutmân. Nube tááhust láá vissásávt meid ulmuuh, kiäh aneh, ete äšši ij lah sijjân kuoskâttâm, ige sii mielâst

veltihánnáá lah ubâ tábáhtum puástuvuotâ. Tai vuáttámušái oohân teivâm puáhtá ain rikkod siärváduvâid meid siskiibeln.

Ko taah noodij sirdâšumeh tahhojeh uáinojeijen já toid adeluvvojev säänih, te taid puáhtá huámmásiđ já kiedâvuššâđ. Addâgâsân áánumm lii vuáimálâš vyehi pyehtid oovdân tábáhtum puástuvuodâ. Toohâđ tom uáinojeijen.

Enâmân čiehâm maŋa mij juuvâim oovtâst kirkkokäähvi já vuolgijm pááikán. Vala pääihist-uv lâi kuárus já liävuttemes tobdo. Oroj, ete miinii ličij eskân álgám muu siste. Oroj, ete addâgâsân adelem, murâštem já luovâs lyeštím ij tábáhtumgín siämmáá ääigi, peic vaadâi suogârdállâm. Kivkked toos lâi adelum saje.

Pispe Samuel Salmi áánuí ive 2013 sämmilijn addâgâs eereeb iärrás eidu taid haavdij hiäppášmijd. Tääl puoh pispeh já oles kirkko halijdeh vuáđulii suogârdállâm maŋa oovdânpyehetid addâgâsân áánumm sämiaalmugân. Pispe Jukka, moos taat katâmâš taho já addâgâsân áánumm kuáská?

Jukka Keskitalo:

Takkâ Heidi, ko adelih saanijd tuu jieijâđ já maangâi sämmilij tobdoit. Piispij já oles kirho katâmâš taho já addâgâsân áánumm kuáská toid haavdij hiäppášmáid, mutâ meid eres aššijd. Sämmiliih kirhoost -haavâ mielđ mij lep kirhoost pyerebeht iberdâm taid vuovijd, moi peht algâaalmug sämmilijđ láá čuodij iivij ääigi keččälâm suddâluttid uáassin vâldikulttuur já ton kielâ. Tain suddâluttemtoomâin lii miätá historjá lamaš uáassin meid mii jieččân kirkko. Koččâmuš lii ovdâmerkkân lamaš sämikielâi já -kulttuur anemist vyeleebârvusâžžân vâldikulttuur háarán. Addâgâsân ánumist ij liijká lah koččâmuš tuš peri tovláá aášijn, peic meid mii jieččân ääigi vaiguttâm jurduin.

Tohhum aášijd ij finnií tovâmettumin, mutâ katâmâš já addâgâsân áánumm čäittih haalu toimâđ puátteevuodâst tienuuvt, ete sullâsiih ääsih iä tábáhtuuččii uđđâsist. Koččâmuš lii meid aktiivlijn tooimâin, moiguin viggâp ovdedid sämikielâi já -kulttuur eellimvuáimálâšvuodâ kirhoost. Taat uáivild ovdâmerkkân viggâmuš nanodid kirho sämmilâšpargo sajattuv kirho ráhtusijn puoh taasijn. Eidu taas kyeskih onne kirholâščuákkimân oovdânpuohtum avžuuttâsah, moi oovdedmân pispečuákkim lii čonâdâttâm. Taid puáhtá iberdid haavâ kuálmád teologisii prinsiiip "epivuoigâlâšvuodâi nubásmitem" konkretlâžžân häämmín.

Heidi, tun lah meid jieijâđ pargo peht smiettâm ennuv addâgâsân áánumm já addâgâsân adelem teemaid. Maid tun smietah tain almolávt já eromâšávt taan äššiohtâvuodâst?

Heidi Eriksen:

Ko lii áánumm addâgâsân, te mii talle tábáhtuvá? Kalga-uv áánumđ addâgâsân, eromâšávt ko koččâmuš lii eres ulmui eres ääigi já eres pääihist tohhum tavoin? Maht adelid addâgâsân já kii addel addâgâsân? Siärvuslii addâgâsân áánumm celkkee távjá siärvus ollâârvusâš olmooš. Ton sajan siärvuslávt lii vaigâdub čäittid, ete kii tom váldáččij vuástá. Jis siärvuslâš addâgâsân áánumm puáhtá pajedid kriittâlijđ jurduid siärvus tain jesâniijn, kiäh iä tuubdâst tábáhtum puástuvuottân, te siärvuslâš addâgâsân adelem eskân puáhtá-uv rikkod ulmui jiešmeridem vala eenâb já tovâttid vuástálistem.

Sehe addâgâsân áánumm já addâgâsân adelem láá tobdoiliih proseseh, maid ovtâskâs ulmuuh vyettih siärvusijn. Tot, mii ánoo já mii adeluvvoo addâgâsân, lii kiddâ ovtâskâs ulmuu vuáttámušâst. Siärvuslii addâgâsân ánumist já addâgâsân addelmist siärvus vuáttámušái já tobdoi maangâlágánvuodâ sättih sillid já toohâđ oovtâkiärdânin. Vâi tot ličij máhđulâš, tot váátá ennuv

savâstállâm, nbyežilvuodâ já ibárdâs. Vuáttámušah, talle ko toh kiärduh, te toh hámmeje h mii lattim já jurduid huámmáshánnáá já mij heiviittep jieččân tooimâ toi miel. Ulmuu vuáhádumvyeimi lii áinookiárdásávt nanos iäláánmaailmist. Mutâ vuáhádumvyeimi váldá saje eellimvyeimist já ovtâskâs ulmuu já siärvus ovdánem sajan tot vuáju suojálid tom, mii jo lii. Addâgâsân áánnum liäkká máhđulâšvuodâ ton vuáhádumvyeimi jorgeetmân eellimvuáimálâšvuottân já addâgâsân adelem taha tom. Addâgâsân adelem lii pyeredeijee proosees, mast olmooš sirdášuvá kierdâmâšâst meddâl. Addâgâsân adelem ij tábáhtuu oovtâ puudâst, peic tot puáhtá lede joba sierááigâsâš proosees addâgâsân ánumist.

Sämisiärvus vaaldij vuástá Pisp Samuel Salmi kuoskátteijee addâgâsân áánnum ive 2012. Addâgâsân áánnum leehâi talle saje addâgâsân addelmân maangâin sämmilijn. Must já eđáččim, ete meid maangâin iärâsijn saatij tuot proosees vyelgid joton čohčuv 2022 enâmân čiehâm ooleest ko tun servih toos pisp Samuel Salmi addâgâsân ánumân pisp Jukka - love ihheed pisp Samuel Salmi addâgâsân áánnum maŋa. Kirho addâgâsân áánnum vaadâi maangâid suhâpuolvâid, ihečyeđe já nubâstus oles ohtsâškode jurdáččemvyeivist. Kenski addâgâsân adelem-uv lii ain suhâpuolvâst nuubân älkkeb já keppisub, tassaâš ko täsitiäddu lii juksum.

Addâgâsân adelem lii proosees, mii ij nuuvâ toos, ete adelep addâgâsân tâi ep adde addâgâsân. Tot lii eellim kukkosâš proosees, valjim, mii tahhoo ain uđđâsist. Addâgâsân adelem ij uáivild puástuvuodâi vâjâldittem, peic tai tubdâstem já haalu ovdániđ ibárdâs kulij.

Jukka Keskitalo:

Erva, tun lah kirho sämmilâšpargo čällee já sämmilâš pappâ. Sämmiliih kirhoost -haavâ teologisii vuáđu nubben olleemvuottân lii sämmilii jieğâlâšvuotân kullum "skeenjkâi juhloim". Ive 2022 Oulu pisp kodde lâi ovdâsvástâdâsâst ekumeenlii possijdvaajâldmijn Roomast já mij valjijm teeman algâalmug já kirho koskâvuodâid. Mij tiedijm, ete taat äšši kiäsut paavi já ovtâstit mii kirhoid. Paavi Franciscus priivaat vuástävâldimist mun pahudim jieččân saavâst sunjin, ete muu jieččân rukkoos lii, ete Suomâ evangellâš-luterlii kirho muáđu h liččii ain eenâb meid sämiaalmug muáđu h. Magarijd jurduid taat kove mii kirhoost, mast láá sämmiliih muáđu h, Erva, tust paajeed? Magarijd skeenjkâid sämmilâš jieğâlâšvuotâ puáhtá adelid mii oles kiirkon?

Erva Niittyvuopio:

Koččâmuš puáhtá munjin mielân sämmilii elilâmulmuu, kiän muáđui joorŋijn uáinoo eellim, mon sun lii iällâm, iloiguin já soroiguin. Muáđu h láá liijká muččâdeh, piäivâdum já čalmeh šiälguh iiloost. Čoolmijn uáinoo ráávhu já nánnáávuotâ, suu eellim hammim vijsesvuotâ. Čoolmij šiälgumist uáinoo meid tuoivâ já luáttâmuš, to h tego eteh, ete puoh ääših ornâšuveh. Tagarijd muáđu id mij halijdiččijm uáiniđ mii kirhoost-uv. Muáđu h, moi tuhhiitteijee kejâstuvâst oinuuččij ibárdâs já áárvust anneem maangâkulttuurlâšvuodâ já maangâkielâlâšvuodâ kuáttá.

Immeel, kiän muáđu id mij uáinip nubijnân, alnees já mii oles luomâkoddeest, lii adelâm mijjân arve já piegâ, tego piäivâá paštuu-uv. Tave luându lii máttááttâm mii kunnijättid nubijdân, mutâ eromâšávt meid luându, argâeellim adeleijee. Mij lep oppâm kuldâlid, kojâdiđ love já sivnedid skeenjkâid, maid mij finnip luándust. Taan hoppuus maailm ääigist kirko puávtáččij oppâđ meid pisániđ já kuldâlid. Argâpeeivi ristâlâšvuotâ ij vaadâ stuorrâ saavâid, ige tušes lopâdâsâid, peic aargâ uccâ tavoid, moi ohtâvuotân peittât stuorrâ sivnâdâs.

Pispe Jukka, evangeliumist Jeesus sáárnui tuodái noonâ profeetlijd saanijd. Maht Jeesus julgáštâs puávtáččij šoddâđ tuottân mii jieččân kirhoost, ko jurdâččep eromâšávt mii sámmilijđ?

Jukka Keskitalo:

Erva, muu mielâst tun jieš västidih-uv taan koččâmušân jo iánááš oosijn. Mij ep taarbâš mihheen lijgesaanijd, peic argâpeeivi aášijđ já laavhijđ. Mun jurdám, ete toh sáttih pyereest-uv leđe toh profeetliih uccâ tavoh eidu taan muddoost; tavoh, moh ovdedeh Säämi aalmug oovtviárdásâšvuodâ kirhoost.

Mun jurdám meid, ete profeetlâš jurdâččemvyehi mii oles kirhoost taan ääigi ličij kuldâliđ tuu kuvvim vijjesvuodâ, mii Säämi aalmugân lii čoggâšum, ko tot lii čuođijđ iivijđ iällám aldasii vuáruvaikuttâsâst herkis arktâsii luándoin. Taat lii uáli-uv merhâšittee, ko kirkkon mij smiettâp tom, maid luomâkode viljâlem já kattim já ekologâlâš eellimvyehi keevâtlávt merhâšeh. Taa ohtâ ovdâmerkkâ skenjkâin, maid sámmilâš ristâlâšvuotâ já teologia puáhtá adelid mii oles kiirkon.

Evangelium ilosaahâ Jeesus sovâtempargoost já pajaspaijaanmist lii nuuvt jienjâlis äšši, ete mist puohâin lii aibâšem já vuoigâdvuotâ kuullâđ tom jieččân eenikielân. Lii stuorrâ skenkkâ uázžud ruhâdállâđ já olgopsyehitiđ osko vááimu kielân, já jieččân kulttuur vuovijguin. Muu tuoivâ já rukkoos lii, ete mij uáinip, ete taat uáinu lii puátteevuodâst olášum meid sâmiaalmug uásild.